

Організація роботи Європейського суду з прав людини

Кузьмінський О.В., головний спеціаліст сектору державної реєстрації, кодифікації та представництва інтересів держави в судах

Відповідно до статті 19 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі - Конвенція), для забезпечення дотримання Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та протоколами до неї створюється Європейський суд з прав людини (далі - Суд). Він функціонує на постійній основі. Суд складається з такої кількості суддів, яка відповідає кількості Високих Договірних Сторін. Сьогодні до складу Суду входять 46 суддів.

Згідно критеріїв, які висуваються, судді повинні мати високі моральні якості, а також мати кваліфікацію, необхідну для призначення на високу суддівську посаду, чи бути юристами з визнаним рівнем компетентності.

Упродовж строку своїх повноважень судді не можуть займатися жодною іншою діяльністю, що є несумісною з їхньою незалежністю, безсторонністю або з вимогами щодо виконання посадових обов'язків на постійній основі.

Судді обираються Парламентською Асамблеєю Ради Європи від кожної Високої Договірної Сторони більшістю поданих голосів за списком з трьох кандидатів, запропонованих відповідною Високою Договірною Стороною. Судді обираються строком на дев'ять років. Вони не можуть бути переобрані. Строк повноважень судді спливає, коли він досягає 70-річного віку.

Жодний суддя не може бути звільнений з посади, якщо тільки інші судді більшістю у дві третини голосів не ухвалить рішення про його невідповідність установленим вимогам.

Перед тим як заступити на посаду, кожний обраний суддя на першому пленарному засіданні Суду, на якому він буде присутній після обрання, або, в разі необхідності, перед Головою Суду складає присягу чи робить урочисту заяву. Ця подія фіксується протоколом.

На пленарних засіданнях Суду обирається його Голова, двоє заступників Голови та голови секцій строком на три роки за умови, що цей строк не перевищуватиме тривалості строку їхніх повноважень.

У кожній секції таким самим чином обирається строком на три роки заступник голови, який заміняє голову секції, якщо останній не може виконувати своїх обов'язків.

Голови та заступники голів і надалі залишаються на своїх посадах до обрання своїх наступників.

Вибори проводяться шляхом таємного голосування. У них беруть участь лише присутні обрані судді. Якщо жоден суддя не набирає абсолютної більшості голосів присутніх обраних суддів, проводиться додатковий раунд голосування або додаткові раунди голосування - доти, доки один кандидат не одержить абсолютну більшість голосів.

Голова спрямовує діяльність Суду та здійснює адміністративні функції. Він представляє Суд, і на нього, зокрема, покладається відповідальність за зв'язки з керівними органами Ради Європи.

Суд має бюро, членами якого є Голова Суду, заступники Голови Суду і голови секцій. У випадку, якщо заступник Голови Суду або голова секції не в змозі бути присутнім на засіданні бюро, тоді замість нього на засіданні має бути присутній заступник голови цієї секції або, у разі неможливості такої заміни, - член цієї секції. Бюро має право вимагати присутності на своєму засіданні будь-якого іншого члена Суду чи будь-якої іншої особи, якщо вважає таку присутність необхідною.

Роботі бюро допомагають Секретар і заступник Секретаря Суду.

Завдання бюро - допомагати Голові Суду виконувати його функції зі спрямування роботи та адміністрування Суду. У зв'язку з цим Голова Суду може порушити перед бюро будь-яке адміністративне чи позасудове питання, яке належить до компетенції Голови Суду. Бюро також сприяє координації дій між секціями Суду.

На пленарному засіданні Суду обирається його Секретар. Кандидати повинні мати високі моральні якості та володіти знаннями в галузі права, управління, знати мови і мати досвід, необхідний для виконання посадових обов'язків.

Секретар Суду обирається на п'ятирічний строк і може бути переобраний. Секретар не може бути звільнений з посади, якщо інші судді, що зібралися на пленарному засіданні, більшістю у дві третини голосів обраних суддів не приймуть рішення про те, що він перестав відповідати встановленим вимогам. Будь-який суддя може ініціювати процедуру звільнення з посади.

Вибори Секретаря Суду проводяться шляхом таємного голосування, у них мають право брати участь лише присутні обрані судді. Якщо жоден кандидат не набере абсолютної більшості голосів присутніх обраних суддів, голосування проводиться щодо двох кандидатів, які набрали найбільшу кількість голосів. При рівній кількості голосів перевага надається передовсім жінці, якщо вона є серед кандидатів, а потім - старшому за віком кандидатів.

Перед вступом на посаду, Секретар складає присягу чи робить урочисту заяву перед Пленумом Суду або перед Головою Суду. Подія фіксується протоколом.

На пленарному засіданні Суду також обираються два заступники Секретаря, які обирають та присягають за правилом, аналогічним виборам та присязі Секретаря.

Секретар допомагає Суду у виконанні його функцій, на нього покладається відповідальність за організацію та роботу канцелярії Суду під керівництвом Голови Суду.

У віданні Секретаря перебувають усі архіви Суду, через нього проходять усі повідомлення та сповіщення, що відправляються Судом або надходять на його адресу у зв'язку зі справами, які передані або мають бути передані до Суду.

Згідно з обов'язком діяти на власний розсуд, що впливає із його повноважень, Секретар відповідає на запити про надання інформації стосовно діяльності Суду, зокрема на запитання преси.

Канцелярія складається із канцелярій секцій, відповідно до кількості створених Судом секцій, та управлінь, необхідних для надання правових та адміністративних послуг, що вимагаються Судом.

Секретар секції допомагає секції здійснювати її функції, йому може допомагати заступник секретаря секції.

Службовців канцелярії, в тому числі секретарів із правових питань, але не Секретаря Суду та його заступників, призначає Генеральний секретар Ради Європи за погодженням з Головою Суду або із Секретарем, що діє за вказівками Голови.

Для розгляду переданих йому справ Суд засідає у складі одного судді, комітетами - у складі трьох суддів, палатами - у складі семи суддів та Великою палатою - у складі сімнадцяти суддів. Палати Суду створюють комітети на встановлений строк.

Коли суддя засідає одноособово, він не може розглядати жодної заяви проти Високої Договірної Сторони, від якої цього суддю обрано.

За клопотанням пленарного засідання Суду Комітет Міністрів може, одностайним рішенням і на встановлений строк, зменшити кількість суддів у палатах до п'яти.

Пленарні засідання Суду скликаються його Головою, коли цього вимагає виконання функцій Суду. Голова скликає пленарне засідання, якщо принаймні третина членів Суду вимагає цього та в будь-який інший час, щоб один раз на рік розглянути адміністративні питання.

Кворум Пленуму Суду складається із двох третин обраних суддів, що заступили на посаду. За відсутності кворуму Голова переносить засідання.

Велика палата, палати та комісії працюють на постійній основі. Проте за пропозицією Голови Суд може щороку визначати періоди засідань.

У невідкладних випадках Велика палата і палати можуть скликатися їхніми головами в позасесійний період.

Суд проводить свої наради за закритими дверима. Наради Суду мають бути таємними. В нарадах беруть участь лише судді. Можуть бути присутніми Секретар Суду або особа, призначена замість нього, а також інші працівники канцелярії та перекладачі, допомога яких вважається необхідною. Присутність жодної іншої особи не допускається без спеціальної ухвали Суду.

До початку голосування з будь-якого питання в Суді Голова може попросити суддів викласти їхню думку з цього приводу.

Ухвали Суду виносяться більшістю голосів присутніх суддів. За однакової кількості голосів проводиться повторне голосування, а якщо голоси знову поділилися порівну, вирішальним є голос Голови.

Ухвали та судові рішення Великої палати і палат виносяться більшістю голосів присутніх суддів. При остаточному голосуванні щодо прийнятності та по суті справ утримуватися не дозволяється.

Як правило, голосування проводиться підняттям рук. Голова може проводити поіменне голосування в порядку, зворотному до порядку старшинства.

За загальним правилом слухання проводяться у відкритому засіданні, якщо Суд за виняткових обставин не вирішить інакше.

Доступ до документів, переданих до канцелярії, є відкритим, якщо Голова Суду не вирішить інакше.

Суд розглядає справу разом з представниками сторін і, у разі необхідності, проводить розслідування, для ефективного здійснення якого заінтересовані Високі Договірні Сторони створюють усі необхідні умови.

На будь-якій стадії провадження Суд може сприяти заінтересованим сторонам у досягненні дружнього врегулювання спору на основі поваги до прав людини, як їх визначає Конвенція та протоколи до неї. Дана процедура є конфіденційною.

У разі досягнення дружнього врегулювання Суд вилучає справу з реєстру, прийнявши рішення, яке містить лише стислий виклад фактів і досягнутого вирішення.

Це рішення передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за виконанням умов дружнього врегулювання, викладених у рішенні.

Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію – суму грошового відшкодування.

Рішення палати стає остаточним: - якщо сторони заявляють, що вони не звертатимуться з клопотанням про передання справи на розгляд Великої палати; - через три місяці від дати постановлення рішення, якщо стороною не було заявлено клопотання про передання справи на розгляд Великої палати; - якщо колегія Великої палати відхиляє клопотання про передання справи на розгляд Великої палати.

Рішення Великої палати є остаточним. Остаточне рішення опубліковується.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950, Офіційний вісник України від 16.04.1998 - 1998 р., № 13;
2. Регламент Європейського суду з прав людини від 29.05.2006, Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі, 2006, № 2;
3. Веб-сайт Міністерства юстиції України <http://www.minjust.gov.ua/>.

Міжнародно-правове забезпечення стабільності та безпеки суспільства: матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів та студ. юридичного фак-ту, м. Суми, 25 травня 2013 р. / Ред.кол.: А.М. Куліш, М.М. Бурбика, М.І. Логвиненко, В.М. Семенов, А.В. Баранова. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 39-41.